

İMSAD AYLIK RAPOR

10

EKİM 2009

- **TÜRKİYE & DÜNYADA GÜNDEM**
- **DÜNYA EKONOMİSİ**
- **DÜNYA İNŞAAT SEKTÖRÜ**
- **TÜRKİYE EKONOMİSİ**

- **TÜRKİYE İNŞAAT SEKTÖRÜ**

İNŞAAT MALZEMESİ SANAYİCİLERİ DERNEĞİ
www.imsad.org

TÜRKİYE VE DÜNYADA GÜNDEM

⇒ **Orta Vadeli Program 'sonunda' belli oldu...** Programa göre 2009 yılında %6 küçülmenin ardından büyümenin 2010'da %3,5 civarında gerçekleşeceği ve kademeli bir şekilde yükselerek 2011'de %4 ve 2012'de %5 düzeyine ulaşacağı tahmin ediliyor. Bu yıl için ise %6 ekonomik daralma bekleniyor. İşsizlik 2009'da %14,8, 2010'da 14,6, 2011'de 14,2, 2012'de 13,3 olarak öngörülüyor. Cari açık 2009 yılında 11 milyar dolar, 2010 için 18 milyar, 2011 için 22 milyar dolar, 2012 için 28 milyar dolar olarak bekleniyor. Enflasyonun ise 2009 yılında %5,9, 2010'da %5,3, 2011'de %4,9, 2012'de %4,8 artması öngörülüyor. Bütçe açığı 2009 yılında 62,8 milyar TL, 2010'da 50 milyar TL, 2011'de 45,1 milyar TL, 2012 yılında 39,1 milyar TL olarak tahmin ediliyor. Program dışarıda beğenilirken, içeride farklı kesimlerden farklı görüşlere neden oldu.

⇒ **Görünüm 'hemen' yükseldi...** Orta Vadeli Program'ın açıklanmasının ardından uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Standard and Poor's (S&P) Türkiye'nin kredi notu görünümünü negatiften durağana yükseltti. Not görünümünün durağana çevrilmesinin nedeni olarak Türkiye'nin dış finansman risklerinin gerilediğini gösteren S&P, açıklanan orta vadeli programın ileriye dönük belirsizliği azalttığına dikkat çekti.

⇒ **Bir olumlu haber de Moody's'den...** Uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Moody's, Türkiye'nin kredi notu görünümünü, "durağan"dan, "olumluya" yükseltti. Moody's Türkiye analisti Kristin Lindow, olumlu görünümün, Türk Ekonomisi'nin kredi daralmasına ve bunun sonucunda oluşan küresel durgunluğa, ülkenin yabancı kaynaklı sermayeye bağımlılığı göz önünde bulundurulduğunda mümkün görünenden daha hazırlıklı olduğunu ifade ettiğini söyledi. Türkiye'nin ekonomik görünümünü "olumluya" yükselten Moody's, hükümetin, geçmiş krizlerdeki gibi IMF'den dış destek almasına gerek kalmadığını da vurguladı.

⇒ **BDDK, ihracatçıya düşük maliyetli kredinin kapısını açtı...** Bankacılık

Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), küresel krizin etkisiyle zor günler geçiren ihracatçıya rahat nefes aldırarak önemli bir karara imza attı. İhracatçının teminat sorununu çözen Üst Kurul, daha ucuza kredi bulmanın kapısını da açtı. Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik'te yapılan değişiklik sayesinde artık ihracat kredisi sigortası olan şirketler mali gönderdikten sonra satış bedelini teminat olarak gösterebilecek.

⇒ **Konut kredisinde 'en düşük faiz bende' yarışı kızıştı, kâğıt üzerinde %0,66'ya inildi...** Bankaların, kısa vadeli konut kredisi faizlerindeki '%1'in altı' şovu hızını arttırdı. Bir özel banka %0,66 ile en düşük faizi ilan etti. Ziraat Bankası da 3 yıla kadar %0.95 vererek, 'kamu farkını' gösterdi.

⇒ **OECD: Türkiye gelecek yıl hızlı büyümeye döner...** OECD Genel Sekreter Yardımcısı Aart De Geus, "Türkiye'de ortaya çıkan son veriler canlanmayı işaret ediyor. Türkiye, 2010'da yeniden kriz öncesindeki hızlı büyümeye döner" dedi.

⇒ **Türkiye aslında en ucuz krediyi IMF'den alıyor!...** Likidite ve kredi koşullarının zorlaştığı uluslararası mali kriz ortamında, IMF, gerek vade, gerekse maliyet açısından en uygun koşullara sahip bulunuyor. Fon'un kredi imkânlarıyla, çeşitlerini artırarak, koşulları da hafifletmesi de IMF'nin mevcut koşullarda cazip bir kredi kurumu olmasına imkan tanıyor. Türkiye, IMF'den, uluslararası piyasalara göre üçte bir oranında daha ucuza kredi alabiliyor. Uluslararası piyasalardan yaklaşık %7 oranında faizle borçlanan Türkiye, IMF'den %2,3 oranında bir maliyetle kredi kullanabiliyor. Öte yandan Türkiye yaklaşık 1,5 milyar dolarlık ilave kredi imkanı elde etti.

⇒ **BDDK, ihracatçıya düşük maliyetli kredinin kapısını açtı...** Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), küresel krizin etkisiyle zor günler geçiren ihracatçıya rahat nefes aldırarak önemli bir karara imza attı. İhracatçının teminat

sorununu çözen Üst Kurul, daha ucuza kredi bulmanın kapısını da açtı. Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik'te yapılan değişiklik sayesinde artık ihracat kredisi sigortası olan şirketler malı gönderdikten sonra satış bedelini teminat olarak gösterebilecek.

- ⇒ **Yeni bir yatırım aracı: Varlık teminatlı menkul kıymet...** SPK'nın yürürlüğe koyduğu Varlık Teminatlı Menkul Kıymetlere İlişkin Esaslar Tebliği'ne göre, VTMK ihracında işleme konu edilebilecek varlıklar şöyle olacak: Tüketici kredileri, ticari krediler, finansal ve operasyonel kiralama sözleşmelerinden doğan alacaklar, ihracat işlemlerinden doğan alacaklar, diğer alacaklar, bankalar tarafından esnaf ve sanatkarlarla küçük işletmelere açılan ihtisas kredilerinden doğacak alacaklar, *gayrimenkul yatırım ortaklıklarının portföylerindeki gayrimenkullerin satış veya satış vaadi sözleşmelerinden kaynaklanan alacaklar, TOKİ'nin gayrimenkul satışından kaynaklanan alacakları, ikame varlıklar* ve nitelikleri kurulca belirlenecek diğer varlıklar. Bu varlık ve alacaklar, doğrudan ve alacakların temellükü (mülk edinilmesi) suretiyle ihraç edilebilecek.
- ⇒ **Hisse alımına onay çıktı, ilk gülen gayrimenkulcüler oldu...** Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), halka açık şirketlerin kendi hisselerini almasına olanak sağlayacak değişiklikleri uygulamaya başladı. Buna göre ilk etapta, aracı kurumların ve yatırım ortaklıklarının kendi hisselerini almasının önü tamamen açıldı. SPK ilk kararın işleyişini gördükten sonra uygulamayı bütün şirketlere yaymayı planlıyor. Karara en çok sevinenler ise gayrimenkul yatırım ortaklıkları oldu. Halka açık 14 gayrimenkul yatırım ortaklığının kararın ardından kendi hisselerini portföyüne alması bekleniyor. Ayrıca uygulama sayesinde, halka açılmayı planlayan gayrimenkul yatırım ortaklıklarının da cesaretlendirilmesi amaçlanıyor.
- ⇒ **OECD: İyileşme erken olacak...** Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), küresel durgunluktan çıkış ve iyileşmenin beklenenden daha hızlı olacağını açıkladı. Örgüt, Haziran ayında öngörülen küresel küçülme rakamlarında yumuşatmaya gitti. Geçici Ekonomik

Değerlendirme Raporu'nu açıklayan OECD, hükümetlerin, ekonomilerini teşvik etmeye devam etme gereksinimi duyacaklarını ifade etti. Kuruluş, Yediler Grubu denilen ve Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, İngiltere ve ABD'den oluşan ülkeler için gerçekleştirdiği ekonomik büyüme tahmininde, bu yıl %3,7 küçülme öngördü. Raporla bu rakamın Haziran ayında öngörülen %4,1'lik tahminden daha az şiddetli olduğu belirtildi.

- ⇒ **Kriz liderliği kaybetti...** Dünya Ekonomik Forumu'nun, "Küresel Rekabet Edebilirlik 2009-2010 Raporu"na göre, ABD, zayıflayan finans piyasaları yüzünden "en rekabetçi ekonomiler" liginde birinciliği kaybederken İsviçre, ekonomik istikrarından ötürü ilk sıraya çıktı. İsviçre Ekonomisi'nden, "yenileşmedeki mükemmel kapasitesi ve çok karmaşık iş kültür"ünden dolayı övgüyle bahsedildi.
- ⇒ **Ekonomik durgunluk büyük olasılıkla bitti...** ABD Merkez Bankası Başkanı Ben Bernanke, 1930'dan bu yana yaşanan en kötü resesyonun büyük ihtimalle bittiğini söyledi. Bernanke, "Büyüme, işsizlik oranını düşürecek kadar güçlü olmayabilir. Yine de kapsamlı reformların gelecek olmasından dolayı oldukça iyimserim. Teknik açıdan bakıldığında resesyon büyük oranda sona erdi gibi" dedi.
- ⇒ **Fed faizlere dokunmadı, ancak piyasaya desteğini azalttı...** ABD Merkez Bankası (Fed) yüzde 0-0,25 aralığındaki gösterge faiz oranını değiştirmede. Fed, yaptığı açıklamada, ABD Ekonomisi'nin ciddi bir gerilemeden sonra düzelmeye yolunda olduğunu ve tutsat (mortgage) faizlerini düşürmek amacıyla, tutsat finans kuruluşları tarafından ihraç edilen tahvil ve menkul kıymetleri alım imkanı sağlayan 1,45 trilyon dolarlık tutsat programını yavaşlatacağını bildirdi.
- ⇒ **IMF iyimserleşti...** İstanbul toplantısı ile gündeme oturan IMF global öngörülerini revize etti. 2009 yılı global daralma beklentisi %1,4'ten %1,3'e, ABD daralma beklentisi %2,6'dan %2,9'a, Euro Bölgesi daralma beklentisi de %4,8'den %4,2'ye revize edildi. 2010 yılı global büyüme beklentisi %2,5'ten %2,9'a, ABD büyüme beklentisi %0,8'den %1,2'ye, Euro Bölgesi büyüme beklentisi -%0,3'ten %0'a alındı.

EKONOMİDE VE İNŞAAT SEKTÖRÜNDE SON BİR AY

- ⇒ Son açıklanan GSYH rakamlarında daralmanın yavaşladığına yönelik işaretlere karşın inşaat sektörünün %21 küçülmesi, sektörün 'özel ilgiye' ihtiyacı olduğunu göstermektedir.
- ⇒ Son 5 çeyrekte daralma kaydeden inşaat sektöründe üretim 2009 yılının 2. çeyreğinde %24'lük gerileme kaydederek sektördeki düşüş trendini korumuştur.

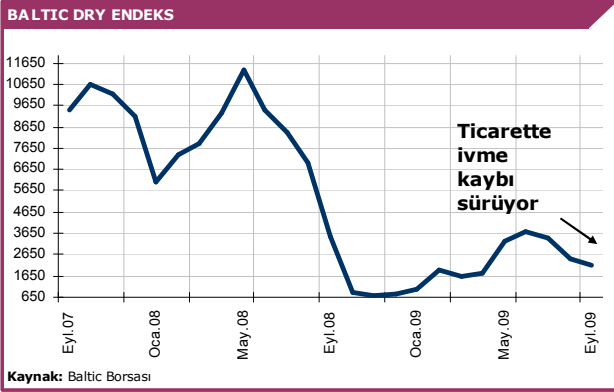
- ⇒ Bu noktada yapı izinleri verisinde KDV ve harç indirimleri ile Mart ayında yaşanan iyimserlik sonrasında görünümün olumsuz yönde değiştiği görülmektedir. Nitekim yüzölçümü bazında yapı ruhsatları alımları tüm bina türleri için Mart ayında %49,91'lik artış kaydederken, bu değişim Nisan'da %32,13, Mayıs'ta -%41,29, Haziran'da -%28,78 olmuştur. Yani inşaat yapma isteği hızlı bir gerileme kaydetmiştir.

ÖZET VERİLER			
RAKAMLARLA TÜRKİYE EKONOMİSİ			
		Dönem	Değişim
Büyüme	ÖD	2009 2.Çeyrek	-%7,00
Sanayi Üretimi	ÖD	Temmuz	-%9,10
Kapasite Kullanım Oranı	-	Ağustos	%69,70
İhracat	ÖA	Ağustos	-%13,29
TÜFE	ÖA	Eylül	%0,39
ÜFE	ÖA	Eylül	%0,62
İşsizlik Oranı	-	Haziran	%13,00
RAKAMLARLA İNŞAAT SEKTÖRÜ			
		Dönem	Değişim
Gelişim Hızı	ÖD	2009 2.Çeyrek	-%21,00
İnşaat Malzemeleri Fiyatları - TÜİK	ÖA	2009 2.Çeyrek	%0,77
İnşaat Malzemeleri Fiyatları - İTO	ÖA	Eylül	%3,69
İnşaat Sektöründe Üretim	ÖD	2009 2.Çeyrek	-%21,00
İnşaat Sektöründe Ciro	ÖD	2009 2.Çeyrek	-%6,40
İnşaat Sektöründe İstihdam	ÖD	2009 2.Çeyrek	-%25,30
İnşaat Sektöründe Çalışılan Saat	ÖD	2009 2.Çeyrek	-%21,91
İnşaat Sektöründe Brüt Ücret-Maaş	ÖD	2009 2.Çeyrek	-%6,43
Konut Satışları	ÖA	2009 2.Çeyrek	%78,89
Tüketicinin İnşaa Ettirme/Alma İhtimali	ÖA	Ağustos	%2,96
İstihdam Değişimi	ÖA	Haziran	%5,17
Konut Kredileri	ÖA	Eylül	%1,59
Yapı Ruhsatları-Yüzölçüm	ÖD	Haziran	-%28,78
Yapı Ruhsatları-Bina Sayısı	ÖD	Haziran	-%20,22
Yapı Ruhsatları-Değer	ÖD	Haziran	-%37,32
Yapı Ruhsatları-Daire Sayısı	ÖD	Haziran	-%26,94
Yapı Kullanım İzin Belgesi-Yüzölçüm	ÖD	Haziran	%27,84
Yapı Kullanım İzin Belgesi-Bina Sayısı	ÖD	Haziran	-%4,61
Yapı Kullanım İzin Belgesi-Değer	ÖD	Haziran	%10,25
Yapı Kullanım İzin Belgesi-Daire Sayısı	ÖD	Haziran	%44,73

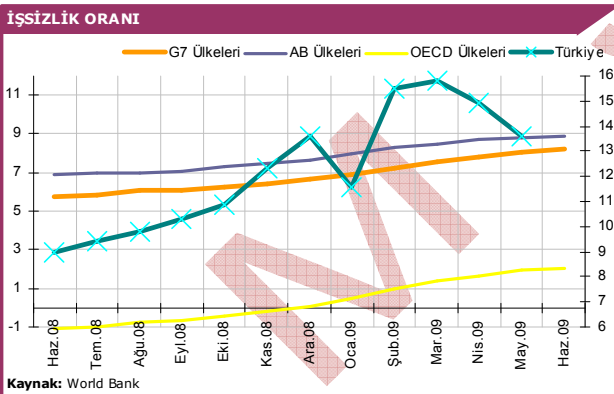
ÖA= Bir önceki döneme göre, ÖD= Bir önceki yılın aynı dönemine göre

DÜNYA EKONOMİSİ

Global ticaretin öncü göstergelerinden **Baltic Dry Endeks**, Eylül ayında da düşüşünü sürdürerek 2185 seviyesine kadar gerileyerek krizin ardından dünya ekonomisinin toparlanmasına daha zaman olduğunu göstermiştir.

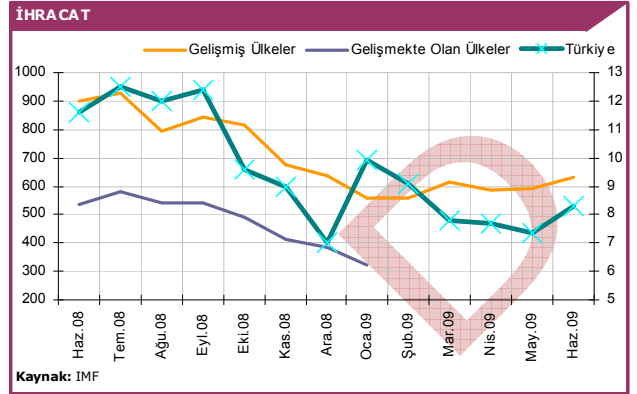

Ancak global ekonomide şu an takip konusu olan en önemli unsurlardan biri, önde gelen ekonomilerin, ABD'nin, İngiltere'nin ve Japonya'nın kamu borç stoku/GSYH oranlarının ciddi ölçüde yükseleceği gerçeğidir. ABD'nin 2007 yılında %67,9 düzeyinde olan brüt borç stoku 2014'de %108,2'ye, Euro Bölgesi'nin %65,7'den %95,6'ya, Japonya'nın %187,7'den %245,6'ya ve İngiltere'nin %44,1'den %98,3'e ulaşacaktır.

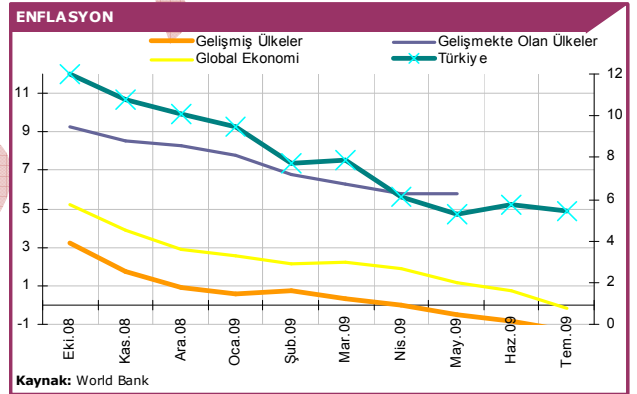

Bunun anlamı, söz konusu ülkelerin artan bütçe açıkları ve borç geri ödemeleri nedeniyle dünya ekonomisinden ciddi ölçüde borçlanacakları ve bu nedenle özel sektörün uluslararası finans sisteminden kaynak kullanmada, ülkelerin Hazineleleri ile rekabet etmek zorunda kalacağı gerçeğidir. Yani, finansal dışlama etkisi'nin (crowding-out effect) kendisini önemli ölçüde hissettireceği bir döneme girilmektedir. Kanada Maliye Bakanı James Flaherty, önde gelen ekonomilerin böyle bir tablonun ortaya çıkışını engellemek adına, vergi gelirlerini artırarak, bütçe açıklarını

azaltmaya çalışacaklarını belirtmiştir. İsrail Merkez Bankası Başkanı Stanley Fischer da aynı noktayı teyit etmiştir.

Ancak, vergi gelirlerinin artırılmasının kaçınılmaz olması, hane halkının tüketim harcamalarına yönelecek, şirketlerin de yatırıma yönelecek kaynaklarının vergi yoluyla kamu açığının veya borç geri ödemesinin kaynağını oluşturacağını göstermektedir.

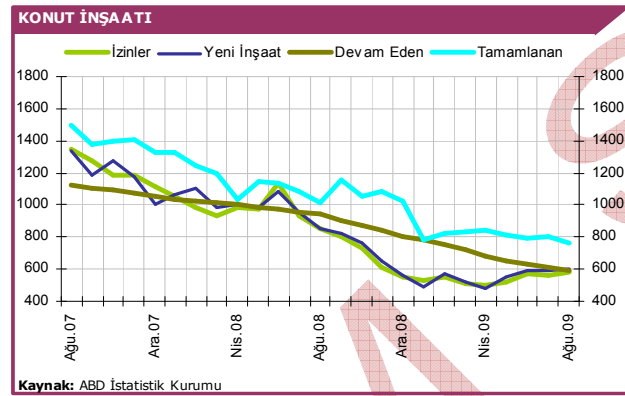
Bu durumda, 2012'den sonra toparlanması beklenen özel sektör tüketim ve yatırım harcamaları, aynı dönemde vergi yükünün artması nedeniyle, beklenen ölçüde ekonomik büyümeyi besleyecek bir etki yaratamayacaktır. Bu nedenle, özel sektör gerek yurtiçi, gerekse de uluslararası düzeyde finans piyasalarından tüketimin ve yatırımların finansmanı için yeterli kaynak kullanamayacaktır. Bunun doğal bir sonucu olarak, dünya ekonomisinde ve Türk Ekonomisi'nde faiz hadlerinin yükseldiğine şahit olunacaktır. İşte bu nedenle, gerek IMF Başkanı Strauss-Kahn, gerekse de Dünya Bankası Başkanı Zoellick henüz risklerin bitmediğine işaret etmektedir. Sonuç olarak, küresel krizin neden olduğu kamu maliyesi alanındaki tahribat, mali disipline dönüşün bedeli yetkilileri korkutuyor, fakir ülkeleri daha da zor durumda bırakacağı gerçeği ile ürkütmektedir.

DÜNYA İNŞAAT SEKTÖRÜ

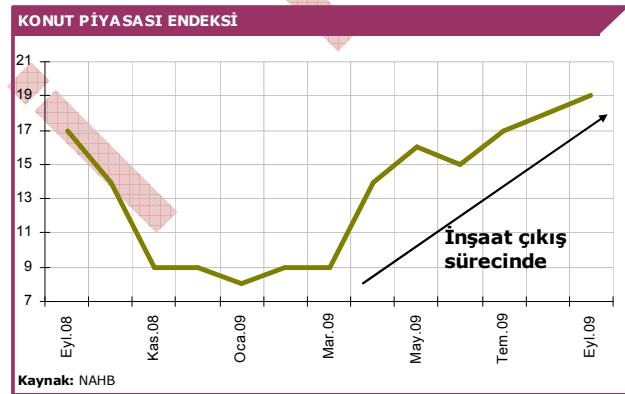
Dünya inşaat sektörünün lokomotif konumundaki ABD’de sektörün en büyük alanı olan konut sektörünün önümüzdeki döneme yönelik iyimserliğini sınırlı da olsa koruduğu görülmektedir. Nitekim, Ağustos ayında bir önceki aya göre yeni konut inşaatı ruhsatı alımları %2,84 ve yeni konut inşaatı başlangıçları %2,93 artış, devam eden konut inşaatları %2,3 ve tamamlanan konut inşaatları ise %5,24 gerileme kaydetmiştir.

ABD’DE İNŞAAT SEKTÖRÜ	Miktar (Bin)			Değişim*		
	Haz.09	Tem.09	Ağu.09	Haz.09	Tem.09	Ağu.09
Alınan Konut İnşaat Ruhsatları	570	564	580	%10,04	-%1,05	%2,84
Yeni Başlayan Konut İnşaatları	587	581	598	%6,53	-%1,02	%2,93
Devam Eden Konut İnşaatları	630	609	595	-%3,08	-%3,33	-%2,30
Tamamlanan Konut İnşaatları	809	802	760	-%0,37	-%0,87	-%5,24

Oluşan rakamlar uzun vadeye yönelik yatırımcıların girişim hevesinde olduklarını ancak mevcut inşaatları bitirme noktasında çekimserlik yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Özetle yatırımcıların konut inşaatının bitimini kriz sonrasına bırakma çabasında oldukları görülmektedir.

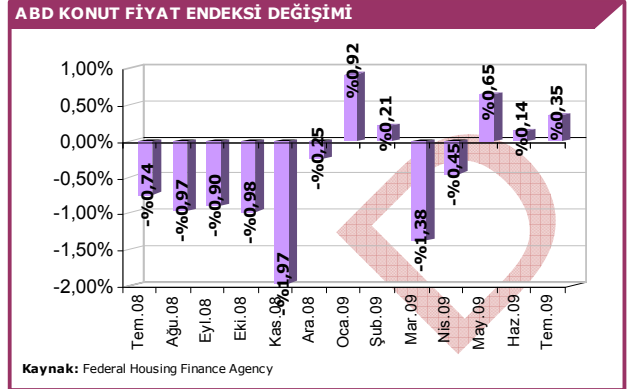

ABD’nin Konut Üreticileri Derneği’nin yayınladığı veriler de bu durumu teyit etmektedir.

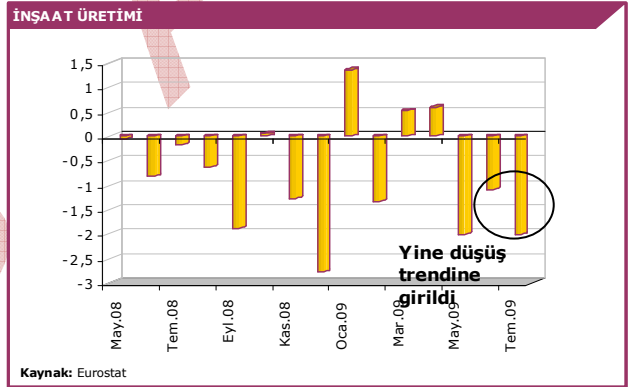

Nitekim, ABD’nin Konut Üreticileri Derneği’nin yayınladığı verilerde konut sektörüne yönelik iyimser beklentilerin Eylül ayında bozulmadığı, endeksin 19 düzeyine

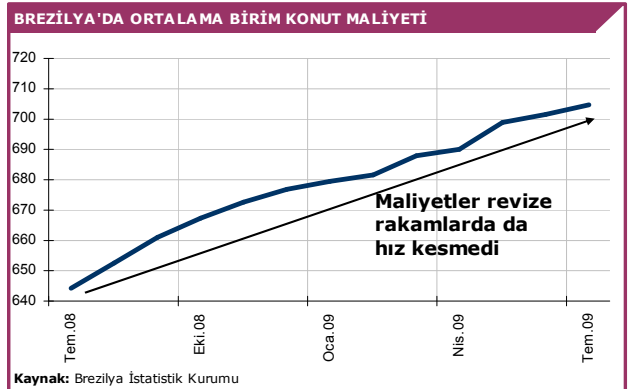
çıkarak kriz öncesi noktalara, yani normalleşme noktalarına yaklaştığı görülmektedir.

ABD’nin konut fiyatlarında ise Mayıs ayındaki %0,65’lik artış sonrasında başlayan yükseliş Temmuz ayında da %0,35 olarak devam etmiştir.

İnşaat sektörünün olumsuz görünüm vermeye devam ettiği Euro Bölgesi’nde ise inşaat üretiminde Temmuz’daki düşüş %2 düzeyinde gerçekleşmiştir.

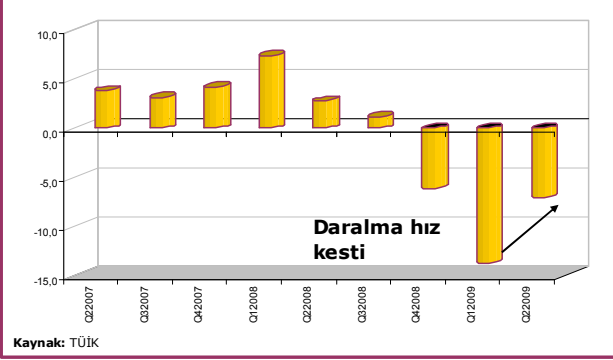

Türkiye’ye rakip olarak izlenen ülkelerden Brezilya’da ise konut maliyetlerinin talebe paralel olarak artmaya devam ettiği görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin sunduğu yatırım fırsatına paralel olarak piyasadaki iyimser görünümün korunması beklenmelidir.

TÜRKİYE EKONOMİSİ

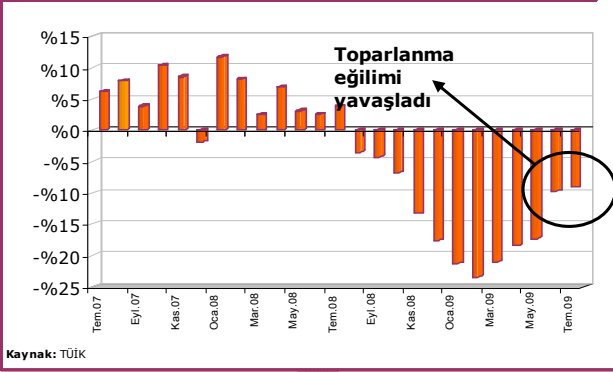
Türkiye Ekonomisi'nde daralma rakamının 2. çeyrekte %7 ile beklentilerden olumlu geldiği görülmektedir. **Global ekonomide alınan tedbirlerin yanı sıra içeride vergi indirimleri ile yapılan hamleler piyasalarda toparlanma sinyallerinin beklenenden hızlı gelmesine neden olmuştur.**

TÜRKİYE EKONOMİSİNİN BÜYÜME HIZI

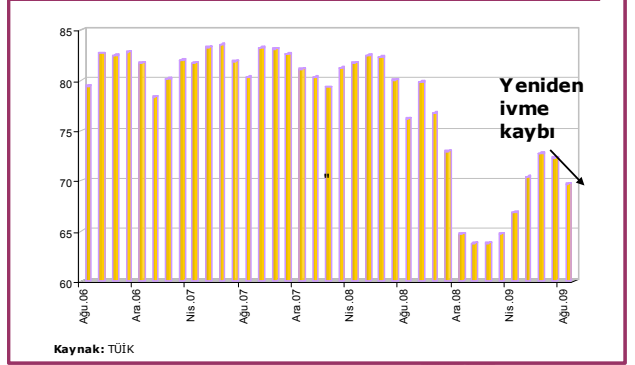
2. çeyrekte gelen daralma rakamı ekonomideki sorunların çözülmeye işaret etmesine karşın toparlanmaya ilişkin sinyallerin aylık bazdaki rakamlarla da takip edilmesi gerekmektedir.

SANAYİ ÜRETİMİ

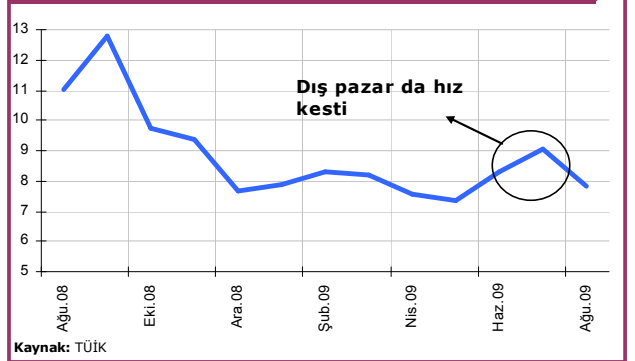
Bu noktada ekonomi cephesinde yakından takip edilen unsur olarak ise sanayi üretimi verileri ön plana çıkmaktadır. **Şubat ayında %23,48 ile dip yaptıktan sonra toparlanma sürecine giren sanayi üretiminde daralmanın hızı Temmuz ayında %9,1 düzeyine kadar gerilemiştir.** Her ne kadar sanayi üretimindeki daralma sürse de, daralmanın hız kesmesi olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmelidir. Nitekim, krizin en sert vurduğu sanayi cephesinin yapılan KDV ve ÖTV indirimlerine hızlı tepkisi önümüzdeki döneme yönelik umutları artırmış, piyasadaki güven ortamının yeniden oluşma sürecine girmesine katkı sağlamıştır.

KAPASİTE KULLANIM ORANI

Bir süredir sanayi üretimi verilerini destekleyen rakam olan kapasite kullanım verilerinde ise güçlenme eğilimi hız kesmiştir. **Şubat ayında dünya ticaretinin dip yaptığı dönemde %63,8'e kadar gerileyen kapasite kullanım oranı bu aydan itibaren yükselişe geçmiş Haziran ayı itibariyle %72,7'yi görerek zirve yapmıştır.** ÖTV ve KDV indirimine bağlı olarak yaşanan **bu çıkış sonrasında kapasite kullanım oranı gerilemeye başlamış Ağustos ayında %69,7 düzeyine inmiştir.** Ancak bu rakam hemen kötümser senaryo için ele alınmamalıdır. Nitekim, kapasite kullanımındaki sert çıkış sonrasında yazın da etkisiyle hız kesilmesi doğal olarak değerlendirilebilir.

İHRACAT (Milyar \$)

Sanayideki dalgalanma ihracat rakamlarından da izlenebilir. Nitekim ihracattaki gerileme eğilimi Haziran ayı itibariyle terse dönmüş hızlı bir yükseliş trendinin sinyalini vermiş iken bu görünüm Ağustos ayı itibariyle bozulmuştur. Haziran ayında bir önceki aya göre %13,19 oranında artan ihracat Temmuz ayında da %8,43'lük yükseliş kaydederek 9 milyar doları aşmıştır.

Ancak sonrasında global ticaretin yeniden zayıfladığı ve ihracatın Ağustos ayında %13,3 gerileme kaydettiği gözlenmiştir.

İHRACAT YAPILAN ÜLKELER

Ülke	2008/8	2009/8	%
Almanya	9.156.093	6.192.712	-32
İngiltere	5.786.161	3.496.422	-40
Irak	2.289.389	3.388.039	48
Fransa	4.799.267	3.803.012	-21
İtalya	5.751.061	3.556.511	-38
Rusya	4.578.918	1.938.850	-58
A.B.D.	2.761.612	2.024.583	-27
Mısır	924.630	1.993.026	116
İspanya	2.977.194	1.656.454	-44
Suudi Arabistan	1.432.755	1.199.912	-16

İhracat yapılan ülkeler bazında incelediğimizde ise görünüm değişmemiştir. ABD ve Avrupa ülkelerinin ihracattaki konumunu yavaş yavaş Irak ve Mısır gibi ülkelere bırakmaya devam ettiği gözlemlenmektedir. **Özellikle Irak'ta petrol kaynakları nedeniyle yaşanan hızlı büyüme Türkiye için ciddi imkanlar barındırmaktadır. Yeniden inşa sürecinde olan Irak'ın iyi analiz edilmesi, komşu konumunda olduğumuz bu ülkedeki yeniden yapılan sürecinin fırsata dönüştürülmesi gerekmektedir.** Daha önce de vurguladığımız bu konuda hükümetin de destekleyici olduğu görülmektedir. Bu nedenle Irak'a yapılan ihracat geçen yılın Ağustos ayındaki 2,3 milyar dolar düzeyine göre %48 oranında artış kaydederek 3,4 milyar dolar düzeyine yükselmiştir. **İhracatta meydana gelen 'komşu ivmesinin' önümüzdeki günlerde de devam ettiği görülebilir. Özellikle Ermenistan açılımının olumlu sonuç vermesi durumunda işdünyası için oldukça güçlü fırsatlar barındıran yepyeni bir pazar ortaya çıkacaktır.**

İŞGÜCÜ GÖRÜNÜMÜ

	Türkiye		Kent		Kır	
	Haz.09	Haz.08	Haz.09	Haz.08	Haz.09	Haz.08
Kurumsal olmayan nüfus (Bin)	70 505	69 686	48 728	48 330	21 776	21 356
15 ve daha yukarı yaşta ki nüfus (Bin)	51 644	50 769	36 171	35 695	15 473	15 074
İşgücü (Bin)	25 216	24 407	16 627	16 271	8 589	8 137
İstihdam (Bin)	21 947	22 111	13 961	14 388	7 986	7 722
İşsiz (Bin)	3 269	2 297	2 666	1 882	603	414
İşgücüne katılma oranı (%)	48,8	48,1	46	45,6	55,5	54
İstihdam oranı (%)	42,5	43,6	38,6	40,3	51,6	51,2
İşsizlik oranı (%)	13	9,4	16	11,6	7	5,1
Tarım dışı işsizlik oranı (%)	16,4	11,9	16,5	11,9	16,1	11,7
Genç nüfusta işsizlik oranı(*) (%)	23,7	18	28,1	20,8	14,6	11,6
İşgücüne dahil olmayanlar (Bin)	26 428	26 361	19 544	19 424	6 884	6 938

Geriden gelen işsizlik oranlarının iç ve dış pazarda yılın 2. çeyreğinde yaşanan iyimser havayı yansıttığı görülmektedir. Nitekim, global krizin en sert yansımaları gözlemlendiğimiz işsizlik oranlarında Nisan ayı

itibarıyla toparlanma yaşanmıştır. Buna göre Nisan ayı işsizlik oranının %14,9 düzeyinde oluşmasının ardından Mayıs ayında %13,6 düzeyine, Haziran'da ise %13 düzeyine gerilemiştir. Ancak işsizlik oranının halen yüksek bir düzeyde olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

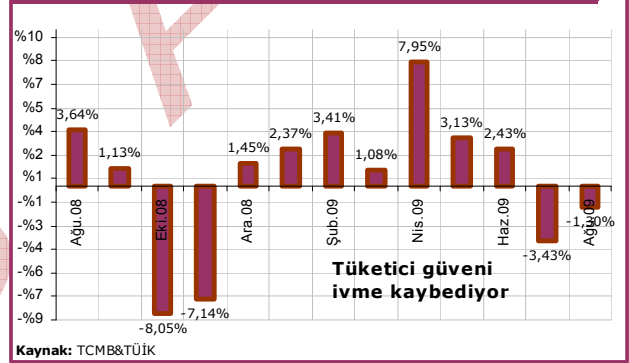
TÜKETİCİ GÖSTERGELERİ

	Endeks			Değişim*		
	Haz.09	Tem.09	Ağu.09	Haz.09	Tem.09	Ağu.09
Tüketici Fiyatları	163,78	163,29	163,93	%0,25	-%0,30	%0,39
Tüketici Güveni	85,30	82,37	81,30	%2,43	-%3,43	-%1,30
Tüketici Harcamaları	8003,30	8101,60	8117,30	-%1,67	%1,23	%0,19

* Bir önceki aya göre değişimi gösterir

İstihdamda yaşanan ve daha eski bir süreci gösteren toparlanma sinyallerine ters olarak tüketici güveninde ivme kaybı yaşanmaktadır. Tüketici güveni Temmuz ayından sonra Ağustos ayında da %1,3'lük gerileme kaydetmiştir.

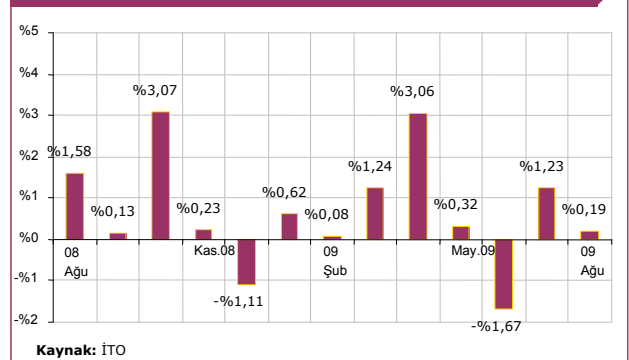
TÜKETİCİ GÜVEN ENDEKSİ

Kaynak: TCMB&TÜİK

İstihdam verilerine göre daha yakın bir döneme ilişkin bilgi veren tüketici rakamlarında yaşanan ivme kaybının yakından izlenmesi yerinde olacaktır.

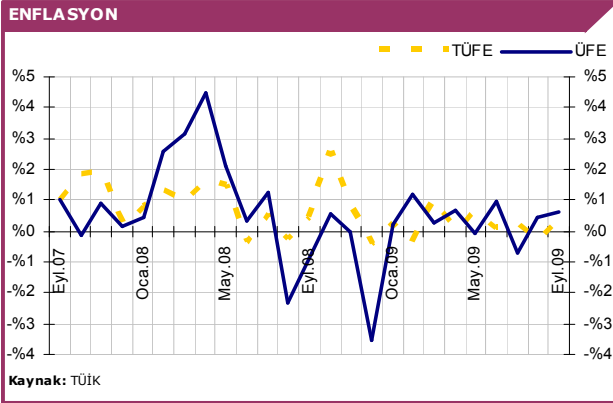
TÜKETİCİ HARCAMALARI

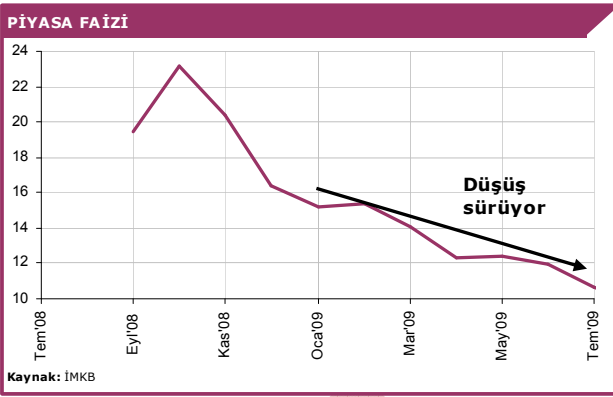
Kaynak: İTO

Tüketici harcamalarında ise Temmuz'daki Ramazan artışı sonrasında Ağustos'ta da bu rakamdaki çıkış sürmüştür. Tüketici harcamalarında yaşanan artışın Eylül ayında okul giderlerine paralel olarak devam ettiği

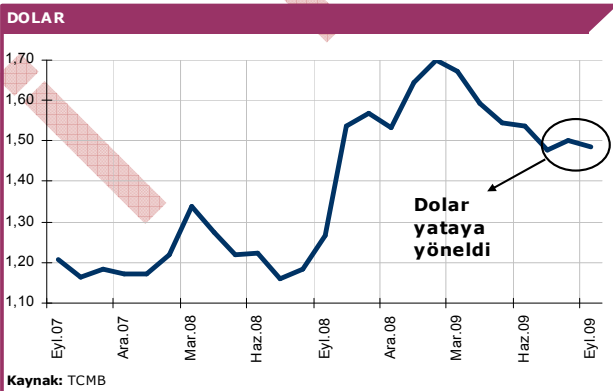
görülebilecektir. Tüketici harcamaları ekonominin dengeye oturması açısından kritik bir veri olarak yakından takip edilmelidir.

Temmuz'da tüketici harcamalarına paralel artan enflasyonda ise fiyatlar Ağustos'da beklenmedik bir düşüş sonrasında Eylül'de %0,39'luk artış yaşamıştır.

Enflasyonda yıllık bazda düşüş trendi korunurken, buna bağlı olarak Merkez Bankası'nın faiz indirimlerine devam etmesi uzun vadeli faizleri %8'in altına çekmiştir.

Faizdeki düşüşün şimdilik kuru yukarı çekmediği aksine TL enstrümanlara yönelimin

kuru 1,45'lere doğru ittiği görülmektedir. **Kurdaki düşüş Merkez Bankası'nın istediği ortamı sağlarken, bankanın faiz indirimlerini sürdürmesine imkan sağlamıştır.**

TCMB'NİN FAİZ KARARLARI VE ENFLASYON			
Tarih	Borç Alma	Borç Verme	Enflasyon
02.01.2006	13,50	16,50	9,93
28.04.2006	13,25	16,25	10,72
08.06.2006	15,00	18,00	8,60
26.06.2006	17,25	20,25	8,60
28.06.2006	17,25	22,25	8,60
21.07.2006	17,50	22,50	6,90
14.09.2007	17,25	22,25	7,12
17.10.2007	16,75	21,50	7,70
15.11.2007	16,25	20,75	8,40
14.12.2007	15,75	20,00	8,39
18.01.2008	15,50	19,50	8,17
15.02.2008	15,25	19,25	9,10
16.05.2008	15,75	19,75	10,74
17.06.2008	16,25	20,25	10,61
18.07.2008	16,75	20,25	12,06
23.10.2008	16,75	19,75	11,99
20.11.2008	16,25	18,75	10,76
19.12.2008	15,00	17,50	10,06
16.01.2009	13,00	15,50	9,50
20.02.2009	11,50	14,00	7,73
19.03.2009	10,50	13,00	7,89
16.04.2009	9,75	12,25	6,13
14.05.2009	9,25	11,75	5,24
16.06.2009	8,75	11,25	5,73
16.07.2009	8,25	10,75	5,39
18.08.2009	7,75	10,25	5,33
19.09.2009	7,25	9,75	5,27

Nitekim son faiz indirimi sonrasında borç alma faiz oranı %7,25'e, borç verme faiz oranı ise %9,75'e gerilemiştir.

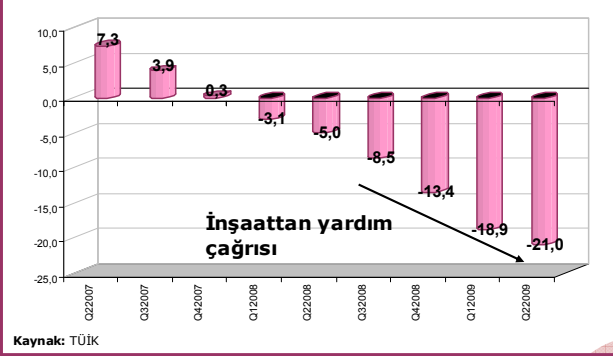
TCMB BEKLENTİ ANKETİ 2009 SONU TAHMİNLERİ								
	Şub.09	Mar.09	Nis.09	May.09	Haz.09	Tem.09	Ağu.09	Eyl.09
Büyüme	-0,4	-2,0	-3,6	-4,0	-4,2	-4,9	-5,1	-5,5
Dolar	1,6648	1,6999	1,6604	1,6291	1,6269	1,5920	1,5680	1,5384
Enflasyon	7,10	6,54	6,61	6,13	6,18	6,09	5,94	5,65
Faiz	12,41	10,74	9,75	9,25	8,75	8,25	7,75	7,25
Cari Denge	-22989	-16780	-13113	-11425	-10825	-10785	-10836	-11155

Önümüzdeki dönemde Türkiye'nin gündemini istihdam verileri ve büyüme rakamları belirlemeye devam edecektir. Ancak kredi derecelendirme kuruluşlarının yaptığı görünüm artırımlarından da görüleceği üzere yabancıların Türkiye ilgisi devam etmektedir. Dolayısıyla global krizin yarattığı baskı ortamının ortadan kalkması Türkiye'nin yeni atılımları ele alması için gerekli ortamı sağlayacaktır. Bu noktada komşularla 0 (sıfır) sorun hedefine yönelik atılan adımlar dış ticaret açısından da önem arz etmektedir. İşadamlarının bu yeni dengeleri iyi okuması ve yeni pazar belirlerken bu faktörleri gözden geçirmesi yerinde olacaktır.

TÜRKİYE İNŞAAT SEKTÖRÜ

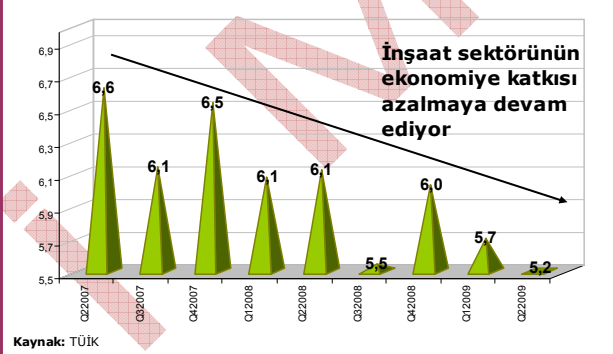
İkinci çeyrekte GSYH verilerine bakıldığında genel toparlanmaya karşın inşaat sektöründeki olumsuz görünümün arttığı görülmektedir. Otomotiv gibi sektörlerle yönelik atılan destek adımlarına karşın inşaat sektörüne yeterli desteğin verilmemesi bu sonuçta etkili olmuştur. Özellikle önlemlerin konut sektörüne odaklı olması ve inşaat sektörünün diğer aktörlerinin arka planda bırakılması, toparlanmanın önünde önemli bir engel olarak durmaktadır.

İNŞAAT SEKTÖRÜNÜN BÜYÜME HIZI

İnşaat sektörünün ekonomiye katkısında meydana gelen gerilemenin de son yıllarda bir trend haline geldiği görülmektedir. 2003 yılı sonrasında kademeli olarak bir çıkış yaşayan inşaat sektörünün 2007 yılında hız kestiği 2008 yılında ise güç kaybetmeye başladığı gözlenmektedir.

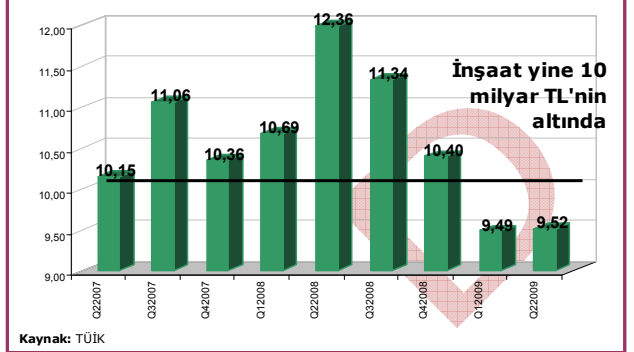
İNŞAAT SEKTÖRÜNÜN KATKI PAYI

Nitekim, inşaat sektörünün ekonomiye katkı payı 2007 yılında yakaladığı %6,7'den beri düşüş trendini korumuş, 2009 yılının ikinci çeyreğinde %5,2 düzeyine gerilemiştir. Büyümenin de buna paralel olarak kan kaybettiği de net bir şekilde görülmektedir. **Büyümenin anahtarının**

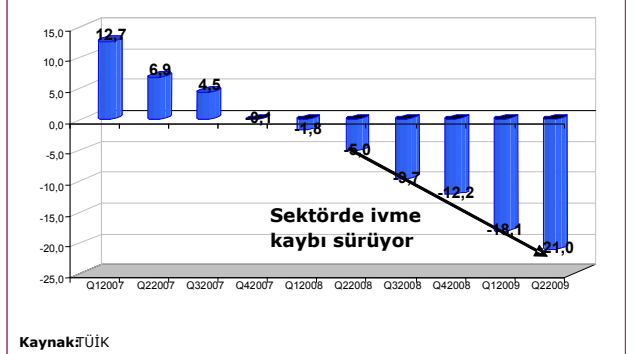
önemli bir bileşenin de inşaat olduğu bu noktadan da anlaşılabilir.

İNŞAAT SEKTÖRÜNÜN BÜYÜKLÜĞÜ (MİLYAR TL)

İnşaat sektörünün büyüklüğü ise çeyreklik bazda cari fiyatlarla 2007 yılından beri ikinci kez 10 milyar TL'nin altına inmiştir. İnşaat sektöründe oluşan rakamlar hükümet tarafından da iyi okunmalı, birçok sektöre can veren bu sektörün 'geneline' yönelik teşvik paketleri gündeme alınmalıdır. Aksi durumda inşaat sektöründe meydana gelen daralma birçok alt sektörü de etkileyerek ekonomik büyümenin güç kaybetmeye devam etmesine neden olacaktır.

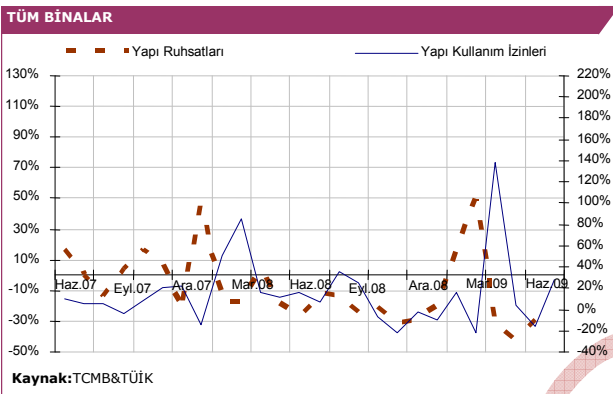
İNŞAAT SEKTÖRÜ ÜRETİM ENDEKSİ DEĞİŞİM ORANLARI

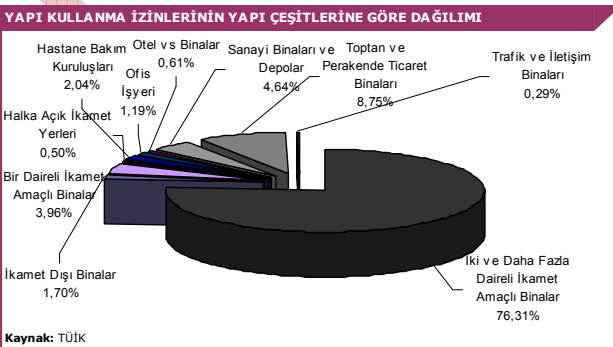
AB'ye uyum sürecinde açıklanmaya başlanan 3 aylık inşaat verileri de sektördeki ivme kaybını ortaya koymaktadır. Üretim endeksinde ardı ardına gelen daralma verilerinin trend oluşturduğu İnşaat Sektörü Üretim Endeksi Değişim Oranları Grafiği'nde görülmektedir. Son 5 çeyrekte daralma kaydeden inşaat sektörü 2009'un 2. çeyreğinde %24'lük gerileme kaydederek düşüş trendini korumuştur. Bu kayıplar istihdamda da izlenebilmektedir.

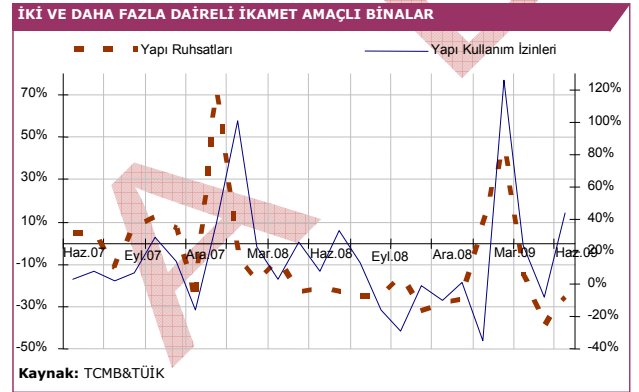
Yılın 2. çeyreğinde istihdam endeksindeki gerileme %25,3 düzeyinde olmuştur.

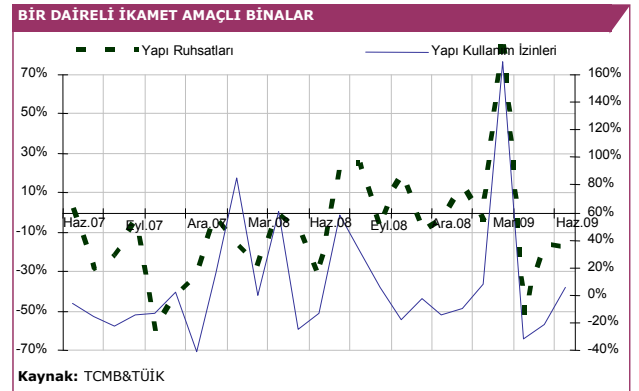
Yapı izinlerinde ortaya çıkan sonuçlar da inşaat sektörünün geneli hakkında olumsuz bir tablo ortaya koymaktadır. **Bu noktada yapı izinleri verisinde KDV ve harç indirimleri ile Mart ayında yaşanan iyimserlik sonrasında görünümün olumsuz yönde değiştiği görülmektedir.** Nitekim yüzölçümü bazında yapı ruhsatları alımları **tüm bina türleri için Mart ayında %49,91'lik artış kaydederken, bu değişim Nisan'da %32,13, Mayıs'ta -%41,29, Haziran'da -%28,78 olmuştur. Yani inşaat yapma isteği hızlı bir gerileme kaydetmiştir.** Aynı durum yapı kullanım izinleri için de geçerlidir.

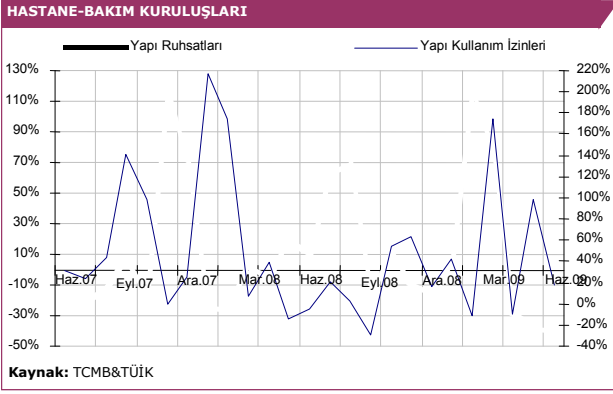
Yapı kullanım izinlerinde sektörlerin oransal dağılımına baktığımızda **konut sektörünün %76,31 ile üretimde açık ara liderlik ettiği görülmektedir.** Ancak inşaat sektörünü konut ile sınırlamak doğru değildir. Nitekim, sektöre katma değer yaratan son dönemin moda yapısı alışveriş merkezlerinin yanı sıra ofis, hastane ve sanayi binaları da inşaat sektörü açısından önem arz etmektedir. Yine yapı kullanım izinlerinin **Haziran ayı dağılımında ticaret binalarının %8,75'lik payı dikkat çekicidir.**

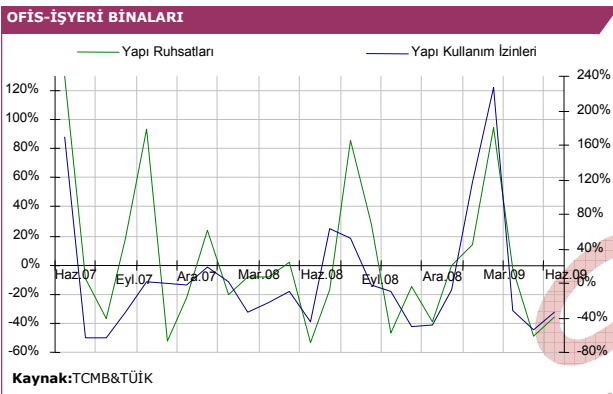
Alt başlıkları incelediğimizde konutta Mart'taki destek çıkışının ardından Haziran'da yapı ruhsatları alımı %25,7 gerilemiştir. Ancak mevcut yatırımların kullanıma açılması nedeniyle yapı kullanım izinleri %43,87 oranında gerileme kaydetmiştir.

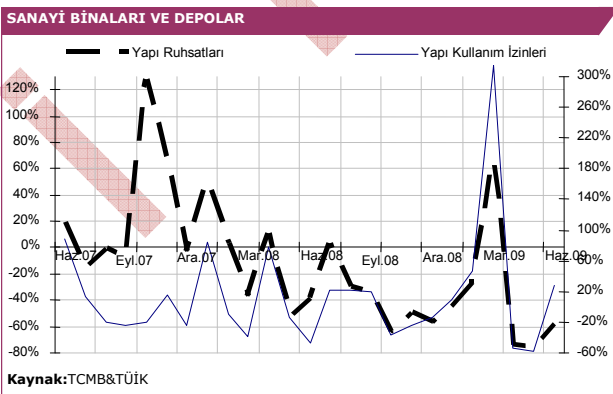
Daha lüks yapıları içeren müstakil yapılarda Haziran'da yapı ruhsatları alımı %17,73 gerilerken, yapı kullanım izinlerinde %6,15 artmıştır. Üst gelir grubunun krizde harcama kısma gereği hissetmemesinin bir sonucu olarak ivme kaybı sınırlı olmuştur.

Hastane yatırımları ise yapı ruhsatlarına göre Haziran'da %39,82 azalmıştır. **SGK'nın uygulamaları sonrasında yatırımcıların sağlık sektörüne temkinli yaklaşmaları da bu rakamda etkili olmuştur.**

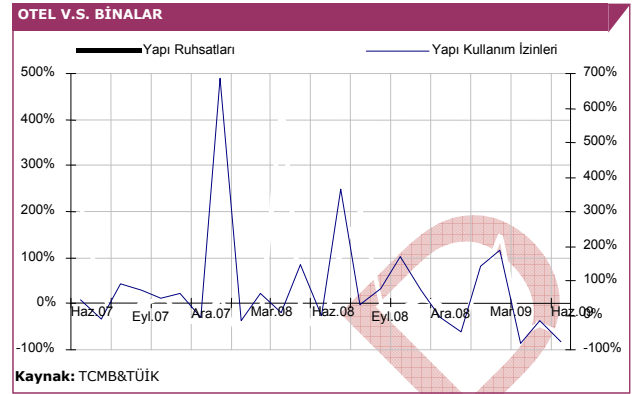

Ofis-işyeri binalarında Haziran ayında **yapı ruhsatları bazında %36,2'lik gerileme yaşanırken, yapı kullanım izinlerinde %33,68'lik gerileme kaydedilmiştir.** Desteklerin konutta toplanması bu alandaki ivme kaybının yüksek olmasında etkili olmuştur.

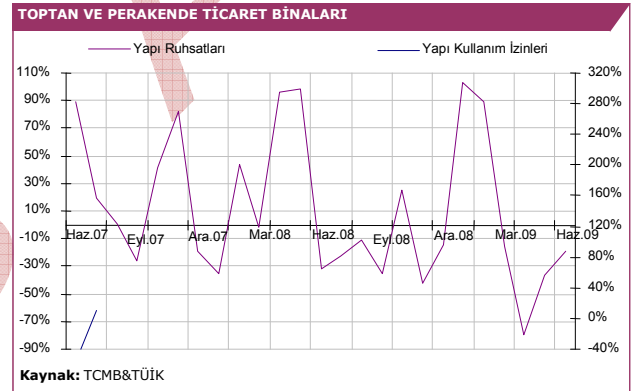

Sanayi binalarında da yapı ruhsatlarının **Nisan ayından beri %73,69, %76,44 ve %57,48'lik gerilemeler kaydettiği**

görülmektedir. Sanayideki yavaşlama sanayi yapı inşaatına yönelik talebi de aşağı çekmiştir.

Otel inşaatlarında da krizin etkisi görülmüştür. **Nisan ayından beri yapı ruhsatlarının %67,72, %40,38 ve %64,23'lik gerilemeler kaydettiği görülmektedir.**

Diğer yapılar oranla düşüşün daha sınırlı olduğu ticaret binalarında ise **yapı ruhsatlarının %79,36, %37,01 ve %19,22'lik gerilemeler kaydettiği görülmektedir.**

Son açıklanan GSYH rakamlarında inşaat sektörünün %21 küçülmesi, sektörün 'özel ilgiye' ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Bu noktada inşaat sektörünü bütün yönleri ile alan ve 10-20 yıllık uzun bir perspektif çizme amacı güden geniş katımlı İnşaat Şurası'nın toplanması sektördeki istikrarsızlığın ortadan kaldırılması için yerinde bir adım olacaktır. İnşaat sektörünün sadece konuttan ibaret olmadığı diğer yapı türlerinin de önemli olduğu unutulmamalıdır. Sektör aktörlerinin ise krizde güç kaybeden gelişmiş ülkelere yönelik ihracatın yanı sıra 'hatta daha fazla' komşu ülkelere yönelik ihracata ağırlık vermeleri yerinde olacaktır.